

Correctievoorschrift HAVO

2022

tijdvak 2

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

Indien aan een gevraagde berekening geen eis is toegevoegd ten aanzien van de nauwkeurigheid van de afronding, dan elke juiste manier van afronding goed rekenen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Zonder risico geen verzekering

1 maximumscore 1

Complementaire diensten, want de diensten vullen elkaar aan / ze horen bij elkaar (de schadeverzekering dekt het risico van schade tijdens transport).

2 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Het bbp is de totale toegevoegde waarde van alle in een land geproduceerde goederen en diensten, en 1
 - er wordt omzet/waarde gegenereerd met de geleverde diensten (van zekerheid, van risicodekking) 1
- of
- Het bbp is het totaal aan beloningen die de productiefactoren ontvangen plus de afschrijvingen, en 1
 - met schadeverzekeringen wordt inkomen verdiend (loon, winst) 1
- of
- Het bbp is gelijk aan de finale bestedingen, en 1
 - uitgaven aan schadeverzekeringen (door consumenten) zijn onderdeel van deze finale bestedingen 1

3 maximumscore 2

- bij (1): asymmetrische informatie
bij (2): averechtse selectie
bij (3): moral hazard 1
- bij (4): werkelijke
bij (5): verwachte 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	<p>maximumscore 2</p> <p>positief effect</p> <p>Een voorbeeld van een juiste uitleg is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Risicoaversie betekent dat consumenten <i>risico willen vermijden</i>, (en zich met een verzekeringspolis indekken tegen schade), en • dit betekent dat een risicoaverse consument bij elke premie <i>vaker/meer/hogere</i> verzekeringen wil afsluiten (oftewel de vraag naar polissen doet toenemen) 	<p>1</p> <p>1</p>
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>De cursief gedrukte aspecten moeten genoemd of verwoord zijn voor toekenning van scorepunten.</i></p>	
5	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • grafiek 1 • voorbeeld van een juiste toelichting: (de vraaglijn verschuift naar rechts) omdat (uit het positieve verband van pijl 2 in bron 1 blijkt dat) de consumenten een grotere behoefte aan polissen hebben door een factor anders dan de prijs (te weten toename van de kans op schade) 	<p>1</p> <p>1</p>
6	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • bij (1) toe bij (2) naar links bij (3) verhogen • bij (4) langs bij (5) afnemen • bij (6) naar rechts bij (7) positief 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Opgave 2 Sparen in Nederland: een paradox

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- (Volgens CBS was de gemiddelde schuld van de volwassenen die rood stonden € 3.800 en de totale schuld € 10,1 miljard.)

Het aantal volwassenen dat rood stond was

$$\frac{\text{totale schuld}}{\text{gemiddelde schuld}} = \frac{10,1 \times 10^9}{3.800} = 2.657.895 \quad 1$$

- Dat is $\frac{2.657.895}{10^6} \times 100\% = 26,6\%$ (van de volwassenen.)

Dat is meer dan een kwart, dus de bewering van de onderzoeker is juist

1

8 maximumscore 2

- (1) hoger 1
- (2) minder 1
- (3) minder 1
- (4) versneld 1

9 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Bij passief sparen is er geen sprake van verschuiven van de consumptie uit inkomen over de tijd (en is er dus geen sprake van ruilen over de tijd).

10 maximumscore 2

bij (1) actief sparen

bij (2) passief sparen

bij (3) actief sparen

bij (4) passief sparen

indien vier antwoorden juist 2

indien drie antwoorden juist 1

indien twee of minder antwoorden juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste verklaring van de spaarparadox is:

- Het (actieve) *spaargedrag* van huishoudens is (deels) te *verklaren uit de levensloopplanning*: huishoudens sparen omdat ze vermogen opbouwen voor hun oude dag 1
- De noodzaak om *actief te sparen wordt minder* naarmate er meer sprake is van *passief sparen / waardestijging* van het vermogen. (Deze samenhang is een gevolg van het spaardoel en is in de praktijk waargenomen zoals blijkt uit de zin in de tekst die beschrijft dat het actief sparen daalt met € 8 bij iedere waardestijging van het vermogen met € 100) 1
- In een periode met sterke waardestijging van het belegde vermogen (is het consumentenvertrouwen hoog en) kan dit per saldo leiden tot *negatieve actieve besparingen / meer lenen dan actief sparen, terwijl het totaal van actief en passief sparen positief is / het spaartegoed toeneemt* (en daarmee is er sprake van een spaarparadox) 1

Opmerking

De cursief gedrukte aspecten moeten genoemd of verwoord zijn voor toekenning van scorepunten.

Opgave 3 De reisbranche in zwaar weer

12 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Online reisbureaus hebben lagere vaste/constante kosten, bijvoorbeeld minder huisvestingskosten (waardoor zij lagere gemiddelde totale kosten (GTK) hebben dan reisbureaus met een fysieke winkel).

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de toename van het aantal reisbureaus is het aanbod van reizen toegenomen, 1
- waardoor er op de markt een lagere (evenwichts-)prijs voor reizen ontstaat. Door de lagere prijs (bij gelijkblijvende kosten) zal de gemiddelde winst voor alle reisbureaus dalen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Online reisbureaus hebben lagere gemiddelde totale kosten (GTK) dan reisbureaus met een fysieke winkel, en bij een gegeven gemiddelde omzet (GO) een hogere gemiddelde winst (want $GW=GO-GTK$) 1
- De hogere gemiddelde winst van de online reisbureaus trekt nieuwe toetreders / nieuwe online reisbureaus aan, waardoor het aanbod (verder) stijgt bij elke prijs / waardoor de aanbodlijn (verder) naar rechts verschuift, 1
- waardoor de gemiddelde omzet / de prijs daalt en dus de gemiddelde winst daalt (want $GW=GO-GTK$) 1

15 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Uitspraak 1

- De prijselasticiteit bij buitenlandse reizen is $-4,4$
De prijselasticiteit bij binnenlandse reizen is $-0,56$
 $-4,4 < -0,56$, dus afzet (Q) van / vraag naar buitenlandse reizen reageert sterker elastisch op de prijs (P) dan bij binnenlandse reizen. Hiermee is aangetoond dat uitspraak 1 juist is 1

Uitspraak 2

- De prijselasticiteit bij buitenlandse reizen is kleiner dan -1 / de vraag naar buitenlandse reizen is prijselastisch, dit betekent dat een prijsdaling van 1% leidt tot een stijging van de gevraagde hoeveelheid met meer dan 1%.
De prijselasticiteit bij binnenlandse reizen is tussen 0 en -1 / de vraag naar binnenlandse reizen is prijsinelastisch, dit betekent dat een prijsdaling van 1% leidt tot een stijging van de gevraagde hoeveelheid met minder dan 1% 1
- Verder geldt dat de omzet gelijk is aan $P \times Q$ en dit betekent (in combinatie met de hiervoor gegeven prijselasticiteiten) dat de omzet van buitenlandse reizen zal stijgen bij prijsdaling en dat de omzet van binnenlandse reizen zal dalen bij prijsdaling. Hiermee is aangetoond dat uitspraak 2 juist is 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 Kamertje verhuren

16 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- veel aanbieders, want er zijn meerdere huiseigenaren / huisbazen
- een heterogeen product, want studentenkamers zijn niet gelijk
- beperkte transparantie, want informatie over de afmetingen van de studentenkamer, geluidsoverlast etcetera is niet gemakkelijk verkrijgbaar
- vrije toetreding, want aanbieders kunnen (zonder veel belemmeringen een pand kopen en de) kamers verhuren

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

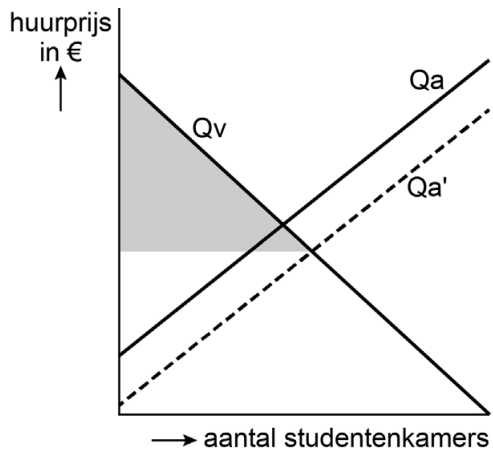
Door de gemeente gebouwde studentenkamers zijn geen collectieve goederen, omdat

- anderen dan de (betalende) huurder uitgesloten kunnen worden van gebruik 1
- huurders (van studentenkamers) rivaliseren om het gebruik, ze kunnen de studentenkamer niet tegelijk gebruiken/bewonen 1

(want collectieve goederen zijn goederen waarvan niemand kan worden uitgesloten en die niet rivaliserend zijn).

18 maximumscore 2

Figuur 3

indien juiste grafiek overgenomen en juiste arcering consumentensurplus	2
indien juiste grafiek gekozen (grafiek 3 is benoemd en/of overgenomen) en onjuiste of ontbrekende arcering consumentensurplus	1
alle andere antwoorden	0

Opmerking

De netheid van de grafiek en de arcering maken geen onderdeel uit van de beoordeling. De grafiek is voldoende juist overgenomen als de Q_a , Q_a' en Q_v lijnen juist gepositioneerd zijn ten opzichte van elkaar. Het ontbreken van overige grafiekonderdelen zoals de grafiekassen maakt geen onderdeel uit van de beoordeling. Voor een juist gearceerd consumentensurplus volstaat een driehoek met geheel of gedeeltelijke arcering en met hoekpunten die gepositioneerd zijn conform het gegeven voorbeeld.

Vraag	Antwoord	Scores
19	<p>maximumscore 1</p> <p>Een voorbeeld van een juist antwoord is: Als de gemeente een maximumprijs instelt voor de huurprijs van studentenkamers en die maximumprijs is lager dan de huidige hoge huren / is lager dan de evenwichtsprijs, dan leidt dit tot een lagere huurprijs.</p>	
20	<p>maximumscore 2</p> <p>Een voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij de verlaagde prijs is (door een verschuiving langs de vraaglijn) de gevraagde hoeveelheid groter dan bij de evenwichtsprijs, en is (door een verschuiving langs de aanbodlijn) de aangeboden hoeveelheid kleiner dan bij de evenwichtsprijs, en • beide wijzigingen samen leiden ertoe dat de gevraagde hoeveelheid groter is dan de aangeboden hoeveelheid 	<p>1</p> <p>1</p>
21	<p>maximumscore 3</p> <p>Een voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De voorkeur van consumenten verandert (studenten willen langer bij hun ouders wonen), dat wil zeggen dat er minder vraag is naar studentenkamers bij elke prijs • dit betekent dat er eerst een verschuiving van de vraaglijn (naar links) plaatsvindt • en de nieuwe evenwichtsprijs zal (als gevolg van het ontstane aanbodoverschot) tot stand komen na een verschuiving langs de vraaglijn 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Opgave 5 IJsland lonkt naar euro

22 maximumscore 2

Voorbeeld 1 van een juiste berekening is:

- Koers ISK 2015 in euro's = $\frac{1}{142} = 0,00704$ euro
- Koers ISK 2016 in euro's = $\frac{1}{120} = 0,00833$ euro 1
- De stijging is $\frac{\text{nieuwe koers} - \text{oude koers}}{\text{oude koers}} \times 100\% = \frac{0,00833 - 0,00704}{0,00704} \times 100\%$
(= 18,33%) = 18,3% 1

Voorbeeld 2 van een juiste berekening is:

- De stijging is = $\left(\frac{1}{120} - \frac{1}{142}\right) \times 142 \times 100\% (= 18,33\%) = 18,3\%$ 2

Opmerking

Een juiste berekening van de koers ISK in euro's is noodzakelijk voor het toekennen van het tweede scorepunt.

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Omgerekend naar ISK per kilo kostte de zalm in 2007:
€ 20,00 x koers euro in ISK = 20,00 x 80 = 1.600 ISK
- Omgerekend naar euro's per kilo kostte de zalm in 2009:
 $\frac{1.600 \text{ ISK}}{\text{koers euro in ISK}} = \frac{1.600}{180} = € 8,89$ 1
- De inkoopprijs in 2009 (€ 8,89) is lager dan in 2007 (€ 20,00). Dit is een inkoopvoordeel (omdat de IJslandse zalm in 2009 goedkoper kon worden ingekocht door de Nederlandse vishandelaar dan in 2007) 1

24 maximumscore 2

- bij (1) stijgt 1
- bij (2) stijgen 1
- bij (3) import (M) 1
- bij (4) het aanbod van 1

25 maximumscore 2

- bij (1) verhoogt 1
- bij (2) de vraag naar 1
- bij (3) dalen 1
- bij (4) stijgen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 Crisis en inkomen

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Bij zelfstandigen is het inkomen een resultaat van het marktmechanisme en geldt dat het nominale inkomen zal dalen bij minder vraag naar hun diensten/producten bij een neergaande conjunctuur 1
- Bij werknemers is er sprake van loonstarheid (als gevolg van cao-afspraken), waardoor het nominale inkomen niet sterk zal dalen bij neergaande conjunctuur. De lonen kunnen niet direct worden aangepast aan de economische situatie 1

27 maximumscore 2

- bij (1) gelijk gebleven 1
bij (2) gedaald
- bij (3) wel 1
bij (4) niet

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de grafiek blijkt dat bij curve 2008 het inkomen van de laagste inkomensgroep 12% van het totaalinkomen bedraagt, en dat bij curve 2008 het inkomen van de hoogste inkomensgroep $100\% - 66\% = 34\%$ bedraagt 1
- De verhouding hoogste/laagste is:
curve 2008: $\frac{\text{inkomen 20\% hoogste}}{\text{inkomen 20\% laagste}} = \frac{34\%}{12\%} = 2,8$ 1

29 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- (De groep met de 20 procent hoogste inkomens telt relatief veel zelfstandigen, dus) gegeven dat de inkomens van zelfstandigen sterker daalden werd het inkomensverschil van de bovenste inkomensgroep met de onderste inkomensgroep kleiner, en 1
- daardoor werd de inkomensverdeling gelijkjer / werd de inkomensongelijkheid kleiner (hetgeen betekent dat de inkomens genivelleerd zijn) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

30 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Bij een progressief belastingstelsel betaalt iemand met een hoger inkomen procentueel meer belasting dan iemand met een lager inkomen 1
- Hierdoor zijn de inkomensverschillen ná belasting kleiner dan vóór belasting 1

31 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

De overheid kan de belastinginkomsten gebruiken voor beter onderwijs / betere zorg / een beter milieu / herverdeling van inkomen etc. waardoor de welvaart (in ruime zin) stijgt.

5 Aanleveren scores

Verwerk per examinerator in de applicatie Wolf:

- de scores van de alfabetische eerste vijf kandidaten voor wie het tweede-tijdvak-examen de eerste afname is én
- de scores van alle herkansende kandidaten.

Cito gebruikt beide gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 27 juni te accorderen.

Ook na 27 juni kunt u nog tot en met 30 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

derde tijdvak

Ook in het derde tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw derde-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

Opgave 2

tekst vrij naar DNB 'Het spaargedrag van Nederlandse huishoudens', Kwartaalbericht maart 2006 en
DNB Bulletin 'De Nederlandse spaarparadox', 5 februari 2013.
<https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2013/dnb284823.jsp> en
CBS Open data Statline <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>

Opgave 5

tekst Vrij naar de Volkskrant - 3 april 2017; <https://www.volkskrant.nl/economie/ijsland-wil-eigen-munt-aan-euro-koppelen-om-speculatie-tegen-te-gaan~b51ac2ca/>

Opgave 6

tekst Vrij naar CBS 'Crisis vermindert inkomensverschillen', <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/48/crisis-vermindert-inkomensverschillen>. 25-11-2015 en
CBS Open data Statline <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>